

Språket i det svenska SAMhället

där Onkel Sam befäller:

Att använda svenska och att få ALL offentlig information på svenska i Sverige borde betraktas som en **medborgerlig rättighet**. Det tog ändå sin tid innan SVENSKAN förklarades som landets officiella språk i Sverige. Helt pinSAMt!

Att hela tiden låta engelska språket ha monopol i vissa situationer och inom vissa områden upplever jag som "förtryck". Ändå tvingas vi ofta att stå ut med offentliga sammankomster och att ta del av marknadsförda produkter, bruksinformation m m på engelska.

* * *

I våra universitet var svenska, fram till 60talet, det obligatoriska grundspråket. Varje student kunde sedan komplettera utbildningen och bibliografin med andra självvalda främmande språk. Vilket berikade utbildningen och gav ämnen en större bred.

Engelskan blev, genom UKÄs "dekret", det obligatoriska alternativspråket vid svenskt universitetet. Och det saknas inte "översittare" (inte översättare) som förfäktar att "engelskan borde bli, helt och hållet, det "obligatoriska undervisnings-språket" i vår högre utbildning, på samma sätt som latinet (under Medeltiden) var universitetsspråket på olika håll och är fortfarande den katolska kyrkans officiella språk.

Engelskans diktatur har lett till att många svenska doktorander överväger att skriva sin avhandling på detta språk, inte på sitt eget modersmål. Vilket innebär att kvalitén på avhandlingen blir ofta sämre och inte särskilt uppskattad läsning bland dem som har engelska som eget modersmål. Jag fick avråda några av mina doktor-

ander som jag handlett från att skriva sin avhandling på engelska. Om den blev lyckad på svenska, då kunde man försöka göra en bra översättning av den efteråt. Annars var det helt meningslöst och kontraproduktivt.

Dyrkan av det engelska språket har gjort att svenska avhandlingar och vetenskapliga artiklar ibland begränsar sin grundlitteratur och sina hänvisningar till engelska publikationer, som om visdomens språk, i största allmänhet, vore engelskan och USA det land där kunskapsgrunden ska sökas. Som offentlig opponent vid ett flertal avhandlingsdisputationer, har jag varit ibland tvingat att fråga doktoranden varför hen inte kollat om det fanns några svenska arbeten i samma ämne eller område, innan man tog sig (s.a.s.) över Atlanten, för att hämta relevant kunskap.

Jag har också stött på viktiga verk av svenska författare som blivit ignorerade i Sverige, därför att de var skrivna på tyska eller franska men inte på engelska. Det mest skandalösa exemplet är filologen Ingemar Dührings tusensidor stora opus om Aristoteles.

× × ×

Vad är det som gör engelskan så viktig och eftersträvansvärd?

Det råder en falsk uppfattning om att engelskan är världens största, mest talade modersmål, spritt över flera länder. Det är väldigt kränkande att engelsktalande ska kunna resa runt utan att behöva tala annat språk än sitt eget och att alla ska underkasta sig detta, under mottot. "Alla ska kunna engelska!".

När en utlandsfödd, som befinner sig i Sverige och inte kan svenska, vänder sig, i ett ärende, till någon svensk person eller institution, blir hen ofta automatiskt bemött med kommentarer och information på engelska, utan att ens fråga om hen kan engelska. Det tycks nästan att man inte får vara i Sverige utan att ha lärt sig engelska. Jag själv är inte helt okunnig i engelska (om det handlar om texter) men när någon kränker mig med "anglofiliska" krav, brukar jag stoppa samtalet och be att få tala svenska, spanska, franska eller tyska. Mottagarna kan själva ofta bara engelska.

Jag har varit vittne om ett samtal från en engelsman som vände sig (på normalt svenska, som han kunde väl) till receptionisten i ett svensk museum. Han fick, ändå, argsint, hävda sin önskan att få samtala på svenska, eftersom den museets tjänsteman noterat att besökaren var engelsktalande och ville tala endast engelska med honom. Många svenskar har ofta ett mindervärdeskomplex för sitt modersmål, i stället för att låta svenskan vara likvärdigt med andra språk.

I förlängningen till denna fördom betraktas engelskan, av många svenskar, nästan som svenskans "modersspråk", dvs. det språk som ligger etymologiskt till grund för bildande av många svenska ord. Engelska är dock det mest bastarda av våra moderna

språk. Ska man tala om påverkan, så är svenskan, i så fall, mer etymologiskt besläktat t.ex. med tyska. De europeiska språken har sin tydligaste grund i grekiskan och latinet, något som bara en lärd minoritet tycks numera känna till.

Det har inte saknats försök att skapa ett universellt språk typ esperanto. Men sådana önskemål är dömda alltid att misslyckas Det vore lika enfaldigt som att alla skulle äta samma måltid varje dag. Språket ska låta olika perspektiv på tillvaron och världen komma (ordagrant) "till tals". Varje språk förändras också utifrån sociala och historiska situationer och erfarenheter.

Jag är inte ute efter att förklara engelska språket som mindre värd än andra. Den som vill ha engelska som sitt andra språk ska självfallet få göra det. Min kritik vänder sig mot *pådyvlandet* av engelskan som vårt andra språk (lika eller t.o.m. mera obligatoriskt än svenskan) med argumentet att engelskan är "världens största modersmål": en uppfattning som är helt tagen ur luften, vilket jag vill förklara här.

Att det engelska språkets dominans och beundran måste ha att göra med USAs politiska och ekonomiska imperialism under det senaste århundradet, är den enda rimliga förklaringen. Ty engelskan är inte alls (vare sig befolkningsmässigt eller geografiskt) det bredast talade modersmålet i världen. I förhållande till antalet talare är kinesiskan (som bekant) störst, även om den är koncentrerad till folket i samma land. Men: vad såväl antalet talare som antalet länder anbelangar, är spanska större än engelskan.

Att jag tar upp jämförelsen med spanskan innebär inte alls någon önskan om att spanska språket (som visserligen är mitt eget modersmål) ska ersätta den roll som engelskan spelar i dagens opinion. Varken svenska, spanska eller något annat språk ska göras till Sveriges *obligatoriska* "andra"-språk. Jag har alltid försvarat svenska som landets tungomål och hävdar rätten att använda svenska i Sverige och att få all offentlig information och institutionell behandling på svenska.

När jag kom till Sverige hade jag, förutom spanska, även tyska och franska som brukade språk. Jag hade också betyg i engelska. Jag lärde mig emellertid svenska så fort som möjligt. Mitt första akademiska arbete (som universitetsstuderande i Uppsala) handlade om lyriköversättningar från svenska till spanska och bidrog med egna övningar. Jag kan sjunga en spansk anpassning av Frödings "*Det var dans bort i vägen*". Som litteratur har jag använt författare från olika språk, även engelska (filosofen R.G.Collingwood, t ex, är en av mina främsta inspirationskällor) men i mina

kontakter och relationer med andra i Sverige har jag alltid haft svenskan som grund. Bara när en hel grupp hör till samma språkområde eller när någon (i enskilda samtal) haft annat modersmål än svenska, har jag använt andra språk.

Jag är visserligen stolt över mitt eget modersmål. Den kastilianska (sedermera spanska) grammatiken, skapades av Antonio de Nebrija på 1400-talet och blev den första i Europa efter latinet. Spanskan är ett väl reglerat språk i jämförelse med engelskan, som är det mest bastarda språket som finns kan och inte ens har en akademisk (entydigt språkreglerande) institution.

Svenska akademien, som hade en hemsida på engelska, införde en på spanska, (på initiativ av Horace Engdahl) för att göra världsspråken rättvisa. Engdahl sade en gång att svenskar skulle bli dummare på engelska.

Spanska språket har sitt ursprung i Spanien, (snarare bestämt i Kastiljen) men spanskan har i dag större antal modersmålstalare och är officiellt språk i flera länder än engelskan. En av de senaste registrerade mätningar visade att spanska talas som modersmål av 399 miljoner och engelska av 335. Spanien själv är ändå inte längre det land med största antalet spankstalande. Mexiko och Colombia har fler än Spanien och Förenta Staterna konkurrerar redan med Spanien om spankstalare och prognoserna säger att USA kommer snart att passera Spanien i detta hänseende. Nästan hela Amerika kommer att bli huvudsakligen spankstalande. I Kanada får engelskan lämna plats åt franskan och i Brasilien gäller portugisiskan, ett språk nära besläktat med Galiciens (grannens) dialekt i nordvästra Spanien. Portugisiskt- och spankstalande förstår varandra direkt, såsom det är fallet med olika dialekter inom samma språk. Ty språken förändras hela tiden på lokala villkor. I Sverige har man skånskan som någorlunda begripligt för alla, medan älvdalsmål är ganska främmande för övriga svenskar.

ooOoo

Engelskan är således inte världens största språk. Spanskan är dagens mest spridda modersmål. Dess utveckling, bevakning och reglering är noga organiserad. Förutom den ursprungliga *Kungliga Spanska Akademien* (RAE) finns ett s.k. *Spanska Akademiens Förbund* som bevakar och reglerar det spanska språkets utveckling i 23 medlemsländer (varav ett i Förenta Staterna). I ett trettiotal övriga länder finns dessutom officiella spanskspråkiga institutioner som håller sig i kontakt med den Kungliga Spanska Akademien (RAE).

Franska, portugisiska och (fortfarande) även tyska har en tradition som gränsöverskridande språk. De romanska språken bildar en stor familj, arvingar till latinet, medan engelskan är en ensamstående förälderlös. Fornengelskan uppstod ur germanska dialekter och smittades sedan av franska spår.

Arabiskan är också ett språk som borde uppmärksammas i språkvetenskapligt sammanhang. Jag talar då av egen erfarenhet. Jag fick tillfälle, under två år, lära mig grunderna till arabiskan i Madrids universitet, med en framstående spansk arabist (Emilio Fernán Gómez) och arabiskans morfemmedvetande-struktur har hjälpt mig att avslöja mycket om de etymologiska grunderna och det semantiska sambandet mellan olika europeiska språk.

José L. Ramírez (maj 2016)